

İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Düşünme Stilleri ve Yaşam Çatışması¹

Nuri Baloğlu
Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi
baloglu@gazi.edu.tr

Sedat Yüksel
Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi
sedaty@uludag.edu.tr

Engin Karadağ
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi
enginkaradag@ogu.edu.tr

Özet

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim okulu öğretmenlerinin yaşam çatışması düzeyinin, yapılandırmacı düşünme stillerinden etkilendiği şeklinde oluşturulan teorik modele ilişkin var olan nedensel durumları ortaya koymaktır. Bu amaçla araştırma nedensel bir desende tasarlanmıştır. Araştırmanın evreni, İstanbul ili Ataşehir ilçesinde bulunan ilköğretim okullarında, 2008–2009 öğretim yılında görev yapan 2447 öğretmenden; örneklem ise küme örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen 334 öğretmenden oluşmaktadır. Veriler iki araç yardımıyla toplanmıştır. *Yapılandırmacı Düşünme Envanteri*: Epstein (2001) tarafından geliştirilmiş, Tosun ve Karadağ (2008) tarafından Türk dili ve kültürüne uyarlanmıştır. Envanter beşli Likert tipi, yedi bileşen, 14 faktör ve toplam 85 maddeden oluşmaktadır. *Yaşam Çatışması Ölçeği*: Netemeyer, Boles ve McMurrian (1996) tarafından geliştirilmiş, Efeoğlu (2006) tarafından Türk diline ve kültürüne uyarlanmıştır. Ölçek; altılı Likert tipi, iki faktör ve toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Veriler, Pearson çarpım momentler korelasyon, çoklu doğrusal regresyon ve path analizi teknikleri yardımıyla çözümlenmiştir. Bulgular, öğretmenlerin yapılandırmacı düşünme stillerinden olan duygusal başa çıkma bileşenlerinin yaşam çatışması üzerinde -0.38 düzeyinde negatif bir etkiye sahip olduğunu; ancak olağanüstü şeylerle düşünme bileşeninin yaşam çatışması üzerinde 0.29 düzeyinde pozitif bir etkisinin bulunduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Yapılandırmacı düşünme, yaşam çatışması

Primary School Teachers' Constructive Thinking Styles and Life Conflict

Abstract

The basic purpose of this study is to reveal the existed causal conditions on the theoretical model generated on the idea that the level of primary school teachers' life conflict has been influenced by constructive thinking styles. Research was designed in a causal model intend to define relations between variables. Universe of the research was 2244 primary school teachers working in 2008-2009 academic years in Ataşehir/İstanbul. Sampling group was consisted of 334 teachers defined via cluster sampling method. Data were collected with two instruments. Constructive Thinking Inventory was developed by Epstein (2001) and adapted Turkish language and culture by Tosun & Karadağ (2008). This Inventory is a five point Likert, seven components, 14 factors and consists of 85 items. Work-family conflict scale was developed by Netemeyer, Boles & McMurrian (1996) and adapted to Turkish language and culture by Efeoğlu (2006). This scale is a six point Likert, two factors and consists of 10 items. Data were analyzed with the techniques of Pearson product-moment correlation,

¹Bu çalışma 21-23 Mayıs 2009 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından düzenlenen 8. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu'nda sunulan "Yapılandırmacı düşünme ve yaşam çatışması: İlköğretim okulu öğretmenleri örneğinde nedensel bir araştırma" başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

multiple linear regression and path analyze. The relations between variables were explained using path diagrams reflected the results to be connected each others. Findings indicated that the *Emotional Coping* dimension of constructive thinking affected the life conflict negatively at the level of -0.38. However, the *Esoteric Thinking* dimension affected it at the level of 0.29 as positive.

Key Words: Constructive thinking, life conflict.

Giriş

Düşünme, bir karar verme, bir yargılama ya da yargıya varma etkinliğidir. Karşılaştırmak, ayırmak, birleştirmek, bağlantıları ve biçimleri kavramak gibi pek çok zihinsel süreç düşünme eylemi içerisine dâhil edilebilir. Bilgisayarlar rakamları kullanır; ancak insanlar icatlara, buluşlara ve keşiflere daha çok eğilim gösterir. Makineler rutin, insanlar ise yaratıcıdır. İnsan ve makine arasındaki benzerlik ya da farklılıklar, düşünme stillerini açıklayabilmede belki de en uygun iki örneği oluşturmaktadır. Bu araştırmada, ilköğretim okulu öğretmenlerindeki yapılandırmacı düşünme stilleri ve yaşam çatışması yaşama düzeyi arasındaki nedensel ilişkileri ortaya koymaya çalışılmaktadır.

Yapılandırmacı Düşünme

Yapılandırmacı düşünme teorisi Epstein (1993) tarafından *Bilişsel-Deneysel Benlik Teorisi* [Cognitive-Experiential Self Theory] içerisinde ele alınarak modellenmiştir. Teoriye göre zihin ve duygular insan beyninde birbirinden tamamen farklı olarak işleyen, biri (i) mantıksal (rasyonel), diğeri ise (ii) deneysel (yaşantıya dayalı) iki sistem tarafından kontrol edilmektedir (Epstein, 1998a). *Rasyonel Mantıksal Sistem* bilinç düzeyinde çalışan soyut, analitik, planlı, rasyonel ve mantık yoluyla yargılanan bir süreci ifade etmektedir. Duygusal sistemi etkilemekte ve ondan da etkilenmektedir. Ancak, duygusal sisteme göre daha yavaş çalışmaktadır. *Yaşantıya Dayalı Sistem* ise somut, sarmal, sezgisel ve bütünsel bağlantılarla yapılandırmacı (constructive) ya da yıkıcı (destructive) olarak hem bilinç, hem de bilinçaltı düzeyde otomatik çalışan bir süreci ifade etmektedir. Bu sistem de diğer sistemi etkilemekte ve ondan etkilenmektedir. Fakat duygusal sistem, rasyonel sisteme göre daha hızlı çalışmaktadır (Epstein, Pacini, Denes-Raj & Heier, 1996).

Rasyonel sistemi ölçmenin yolu, mantıksal bağlantıları ve soyut problemleri çözme yeteneği olan *IQ testleridir* (Epstein, 1998b). Yaşantıya dayalı deneysel sistemi ölçmek zordur. Çünkü bu sistem, yaşama anlam yükleyen sosyal ve duygusal davranış uygulamalarını içermekte ve daha da önemlisi bilinçaltı düzeyde de işleyebilmektedir (Epstein, 1998a).

Bu iki düşünme sistemi arasındaki ayırım Freud'un ilk ve ikincil süreçlerine benzemektedir. Freud bilinç dışı süreçleri primitif bilinçaltı ve irrasyonel kodlar üzerine, ikincil süreçleri de daha gelişmiş bilinç ve rasyonellik üzerine temellendirmektedir (Matthews, Zeidner & Roberts, 2002). Freud'un önemli eksikliklerden biri, teorisinde insanların bilgiyi nasıl işlediklerine dair herhangi bir görüşe yer verilmemiş olmasıdır. Freud'a göre biliş, doğrudan davranış ve sezgisel yaşantılar yoluyla çabasız otomatik bir uyma sistemi şeklinde görülmektedir (Epstein, 1994). Epstein ve meslektaşları bu yaklaşımı bir adım daha ileriye götürerek, bireyin beyninde rasyonel bilişsel işleyen bu sistemden başka sezgisel ve otomatik işleyen bir deneysel-düşünsel mekanizmanın bulunduğunu ileri sürmektedir.

Epstein'e (1998c) göre insan zihninin duygusal-deneysel tarafı pozitif yapılandırmacı (constructive) ve negatif yıkıcı (destructive) olmak üzere iki tür düşünce üretmektedir.

Bununla birlikte, duygusal deneysel sistem, yalnızca bilinç düzeyinde çalışan rasyonel sistemden farklı olarak, hem bilinç hem de bilinçaltı düzeyde otomatik olarak çalışabilmekte ve bireyin güncel yaşama ilişkin problemleri hızlı, çabası ve pratik olarak çözmesine ilişkin düşünce sistemi şeklinde kendini göstermektedir. Teoriye göre, düşük ve yüksek seviyede çalışma yeteneğine sahip olan bu mekanizma, doğrudan yaşantılar yoluyla öğrenme özelliğine de sahip bulunmaktadır. Çoğunlukla dil yoluyla ve planlı bir çabayla işleyen rasyonel sisteme kıyasla deneysel sistem sezgisel, pratik ve somut bir düşünme yapısını ifade etmektedir (Epstein, Pacini, Denes-Raj & Heier, 1996).

Epstein, bireylerdeki düşünme yapısının bilişsel ve deneysel bu iki sistem tarafından etkilendiğine ilişkin geliştirdiği teorik modeli pek çok ampirik çalışmasıyla desteklemiştir. Her iki sistemin de birey üzerindeki etkileri farklı düzeylerde olabilmektedir. Araştırmalar, rasyonel ve deneysel sistemin bireyin zihninde birbiriyle çatışma içerisinde bulunabileceğini; ancak her iki sistem arasında bireyin oluşturacağı yapılandırmacı etkileşimlerin ona olağanüstü bir hayal gücü ve kavrama yeteneği kazandıracağını göstermektedir. Böyle bir yapılandırmacı zihinsel işleyişe sahip olmak, birey için güçlü yaratıcılık ve bir sezgisel üstünlük kaynağı oluşturmaktadır (Bucci, 1985; Epstein, 1994). Bu düşünme –bilgilenme– sürecinin her biri kendi avantajlarına da sahip bulunmaktadır. Örneğin, rasyonel düşünmedeki yüksek puanlar; üstün IQ, düşük kaygı, stres ve depresyona ilişkindir (Epstein, 1998c). Öte yandan yaşantıya dayalı deneysel sisteme ilişkin yüksek puanlar; başkalarıyla güvenli ilişkiler, yüksek düzeyde davranışsal başa çıkma, kendini ve başkalarını kabul etme ve eylem yönelimli olmaya ilişkilidir (Epstein, Pacini, Denes-Raj & Heier, 1996).

Bilinç düzeyinde işlediği için pek çok insan kendi rasyonel düşünce sisteminin farkındadır. Ancak tam tersine, yaşantıya dayalı düşünme sistem otomatik olarak bilinçaltı düzeyde çalışabildiği için bireyler deneysel düşünce sisteminin farkında olamayabilmektedirler (Epstein, 1998a). Epstein'e (2003) göre *yapılandırmacı düşünme, kişinin günlük yaşama ait problemlerini minimum stres düzeyinde çözebilmek için otomatik olarak kullandığı –pratik– düşünme şekli* olarak tanımlanmaktadır. Epstein, Denes-Raj ve Pacini (1995), bireylerin günlük yaşama ilişkin problemleri daha az stresle çözme açısından yaşantıya dayalı deneysel sisteminin rasyonel sistemden daha etkili olabildiğini ifade etmektedirler.

Epstein (2001) yaşantıya dayalı sistemin teorik bileşenlerini yapılandırmacı ve yapılandırmacı olmayan (yıkıcı) düşünme stilleri olarak iki başlık altında toplamıştır. Buna göre yapılandırmacı düşünmenin bileşenleri: (i) Küresel yapılandırmacı düşünme, (ii) duygusal başa çıkma ve (iii) davranışsal başa çıkmadır. Yapılandırmacı olmayan yıkıcı bileşenler ise: (i) Kişisel batıl düşünme, (ii) kategorik düşünme, (iii) esoterik düşünme, (iv) saf iyimserlik ve (v) savunmacılıktır.

Epstein'in (2001) yapılandırmacı ve yapılandırmacı olmayan düşünme boyutları ile bu boyutlara ilişkin temel özellikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Yapılandırmacı ve Yapılandırmacı Olmayan Düşünme Boyutlarının Temel Karakteristik Özellikleri

Yapılandırmacı Düşünme Türleri	Temel Özellikleri
1-Küresel Düşünme	'Bilişsel esneklik, uygun iyimserlik, kendini ve başkalarını kabul, yaşamak için problem çözebilirim.' yaklaşımını içerir.
2-Duygusal Başa Çıkma	'Stres ve karamsarlık duyguları üreten yollarda düşünmekten sakınmaktır. Yaşamı öğrenmenin bir parçası olduğu için

	hatalarımı kabul ediyorum.’ yaklaşımını içerir.
3-Davranışsal Başa Çıkma	‘Güçlü ve pozitif duygular oluşturan yollarda düşünmenin göstergesidir. Hata yaptığımı anladığım zaman onu hemen düzeltirim.’ yaklaşımını içerir.
Yıkıcı Düşünme Türleri	Temel Özellikleri
4-Kategorik Düşünme	Katı, esnek olmayan, siyah-beyazcı bir yoruma sahip, insanları kendisini tutan ya da karşısında olan olarak sınıflayan bir yaklaşımı içerir.
5-Esoterik Düşünme	Bilimsel olarak sorgulanabilecek bir fenomene inanan düşünce türüdür. Falcılara, geleceği gören insanlara inanan bir yaklaşımı içerir.
6-Kişisel Batıl Düşünme	Kişisel hayal kırıklığına karşı savunma içeren mantık dışı düşünce şeklidir. Bir şeyler iyi olursa, sanki bir şeyler de kötü olacakmış gibi düşünmek.
7-Saf İyimserlik	Yaşama gerçekdışı bir ümitle yaklaşmaktır. Çok istersen olur gibi bir yaklaşımı içerir.

Yaşam Çatışması

Thomas ve Schmidt (1976) tarafından yapılan araştırma sonuçları yöneticilerin işte harcadıkları zamanın en az yüzde 20’sini çatışmalarla başa çıkmak için kullandıklarını ortaya koymuştur. Bu bulgu, çatışma konusunu yönetim alanının en popüler çalışma konularından biri durumuna getirmiştir. Çalışanlar, örgütsel düzeyde çatışmalar yaşayabildiği gibi iş ve aile ortamlarında da çeşitli çatışmalar yaşayabilmektedirler. İş yerinin gerektirdiği davranış ve tutumları aile yaşantısına yansıtan bireylerin yaşadığı çatışma türü iş-aile yaşamı çatışması şeklinde ifade edilmektedir. Bunun tersi, yani bireyin aile yaşamındaki sorunları iş yerine taşıması ise aile-iş yaşamı çatışması olarak adlandırılmaktadır.

Çatışma kuramına göre, bireylerin iş ya da aile yaşamında üstlenmiş oldukları roller tek başına herhangi bir çatışmaya yol açmamaktadır. Rol gereği, bireyin aynı anda üstlendiği görev ve sorumlulukların birbiriyle çelişmesi ya da bunların birey üzerinde birbiriyle çelişen talepler yaratması, çatışmaya neden olmaktadır (Efeoğlu, 2006). Greenhaus ve Beutell (1985) tarafından yapılan çalışmada, yaşam çatışmasının üç tür kaynağı olduğunu belirlemiştir. Bunlar; *zamana*, *gerilime* ve *davranışa* dayalı çatışmalardır. *Zamana dayalı çatışma*, çalışanın yaptığı iş için ayırması gereken zaman ile iş dışı yaşamı için ayırması gereken zaman arasında denge bulunmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. *Gerilime dayalı çatışma*, bireyin yaptığı iş ya da aile yaşantısının gereği olarak üstlendiği rollerden birisinin yarattığı gerilimin, onun diğer rolünü olumsuz olarak etkilediği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, *davranışa dayalı çatışma*, bireyin iş ya da aile yaşantısının gereği olarak üstlendiği roller açısından uygun olan davranışların bireyin bir başka yaşam alanında sergilediği davranışlarla çeliştiği durumlarda ortaya çıkmaktadır.

Yaşam çatışmalarının bireysel ve örgütsel pek çok sonuçları bulunmaktadır. Frone, Barnes ve Farrel (1994) tarafından yapılan araştırma: Aile-iş çatışmasının bireyde iş tatminsizliğine, iş-aile çatışması durumunun da aile tatminsizliğine yol açtığını ortaya koymuştur. İş-aile çatışmasının bireysel sonuçları özellikle: Aile bağlılığı, ailenin içerdiği anlam, aile memnuniyeti, yaşam memnuniyeti, tükenmişlik ve düşük moral şeklinde olurken örgütsel sonuçları iş doyumunu, işin anlamı ve işe bağlılık, devamsızlık ve işten ayrılma isteği ve verimsizlik hissi şeklinde ortaya çıkabilmektedir.

Huberman ve Vandenberghe (1999) tarafından yapılan bir araştırma sonuçları Avrupa ve Kuzey Amerika'daki pek çok öğretmenin öğrenci disiplin sorunları, yetersiz sosyal destek, çatışan ilgiler, uygulamadan kopuk yenilikler ve artan iş yükünden rahatsız olduklarını ortaya koymaktadır.

Hollanda'da devlet tarafından yayınlanan istatistikler eğitim çalışanlarındaki tükenmişliğin endüstri alanındaki herhangi bir dal veya inşaat, ulaştırma, sağlık ve otelcilik gibi diğer hizmet organizasyonlarında çalışanlardan daha çok tükenmişlik yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Centraal Bureau voor de Statistiek, 1999). Araştırmalar, önemli sayıda öğretmenin başka bir iş bulduğu takdirde işlerini terk edebileceğini ifade ettiklerini ortaya koymaktadır (Berkhout, Zijl & Van Praag, 1998; Friedman & Farber, 1992).

Değişik meslek grupları içerisinde yaşam çatışması ve iş doyumu arasındaki ilişkileri inceleyen pek çok araştırma vardır (Efeoğlu, 2006). Örneğin işletme yöneticilerinin (Judge, Boudreau & Bretz, 1994), sağlık çalışanlarının (Thomas & Ganster, 1995), hemşire ve mühendislerin (Bacharach, Bamberger & Conley, 1991), muhasebe çalışanlarının (Bedeian, Burke & Moffet, 1988; Parasuraman, Greenhaus, Rabinowitz, Bedeian & Mossholder, 1989) ve polislerin (Burke, 1988) iş-aile yaşam çatışma düzeyleri ile iş doyumları arasında ilişkiler incelenmiştir.

Literatür bulguları, bireyin düşünce kalıplarının onun davranışları üzerinde büyük bir etkisinin bulunduğunu göstermektedir. Yaşam çatışması açısından Türkiye'de öğretmenlerin durumlarını ortaya koyan araştırmalara henüz rastlanmamaktadır. Belki de öğretmenlik mesleği, diğer mesleklerle kıyaslandığında iş-aile ve aile-iş çatışmalarından uzak bir meslek grubu olarak görülmektedir. Kuşkusuz, zaman içerisinde konu hakkında yapılacak olan ampirik çalışmalar öğretmen ve yöneticiler için örgütsel çatışmalar kadar, yaşam çatışmalarının da önemini ortaya koyacak ve bilgi birikimini arttıracaktır. Ancak, sorunun geniş kapsamı içerisinde bu çalışmada, ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin yapılandırmacı düşünce stilleri ve yaşam çatışması yaşama düzeyleri arasındaki nedensel ilişkilerin belirlenmesi öncelikli görülerek bir durum değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, ilköğretim okulu öğretmenlerinin, yaşam çatışması düzeylerinin yapılandırmacı düşünme stillerinden etkilendiği şeklinde oluşturulan teorik model kapsamında var olan nedensel durumu açıklama amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçtan hareketle, araştırmanın deseninde ilköğretim okulu öğretmenlerinin yaşam çatışması düzeyleri temel alınarak, yapılandırmacı düşünme stillerinin yaşam çatışmasını etkilediği şeklinde bir teorik model geliştirilmiştir. Bu model, içeriğinde yapılandırmacı düşünme stilleri envanterinin alt boyutlarının birbirleriyle olan yapısal ilişkileri ile yine bu değişkenlerin etkileşimli bir yapıda öğretmenlerin yaşam çatışmalarını ne düzeyde etkilediği belirlenmek istenmiştir. Bu amaçla da bu araştırma *nedensel desen* kullanılarak tasarlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, İstanbul ili Ataşehir ilçesinde bulunan ilköğretim okullarında, 2008–2009 öğretim yılında görev yapan 2447 ilköğretim okulu öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini okulların sosyo-ekonomik yapılarına göre küme örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen ilköğretim okullarında görev yapan 334 öğretmenden oluşmaktadır. Örneklem grubunun demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Örneklem Grubunun Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

<i>Seçenekler</i>		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>Toplam</i>
Cinsiyet		Erkek	Kadın				-
	<i>n</i>	114	220				334
	%	34.1	65.9				100
Medeni Durum		Bekâr	Evli				-
	<i>n</i>	131	203				334
	%	39.2	60.8				100
Kıdem		1-5	6-10	11-15	16-20	+21	-
	<i>n</i>	101	114	50	21	48	334
	%	30.2	34.1	15.0	6.3	14.4	100
Yaş		20-25	26-30	31-35	36-40	+41	-
	<i>n</i>	56	100	82	33	63	334
	%	16.8	29.9	24.6	9.9	18.9	100

Veri Toplama Araçları

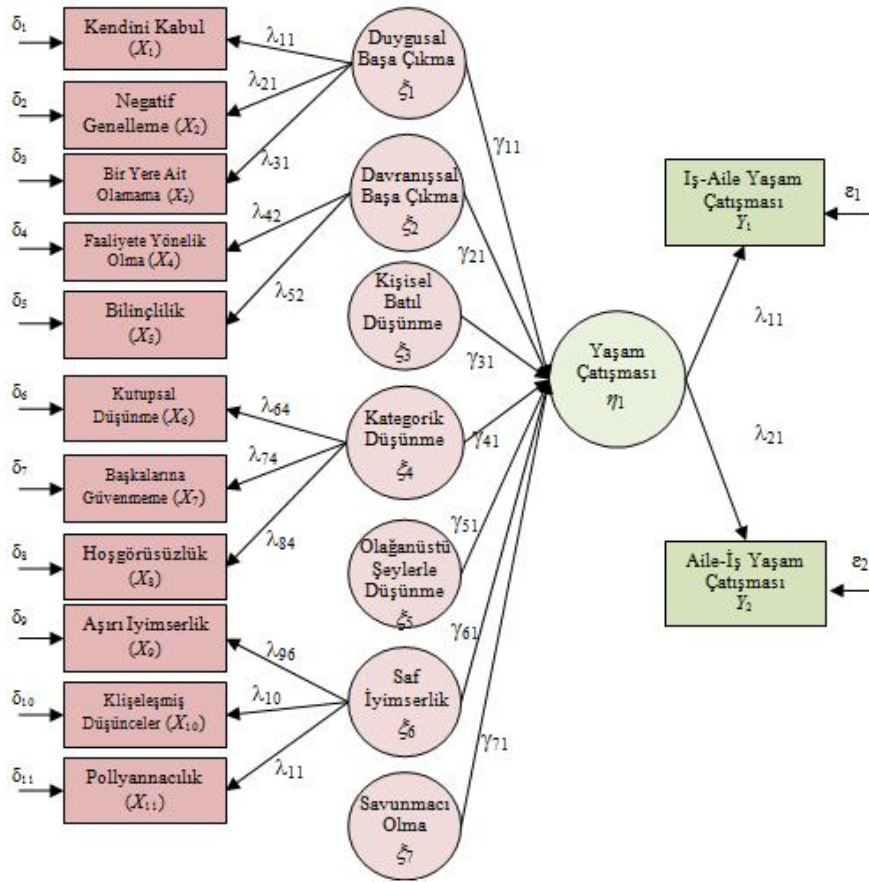
Yapılandırıcı Düşünme Envanteri: Bu çalışmada kullanılan Yapılandırıcı Düşünme Envanteri, insanların otomatik olarak kendilerine ve dünyaya bakma yolu olan yapılandırıcı ve yıkıcı olan düşünce düzeylerini ölçmek için Epstein (2001) tarafından geliştirilmiştir. Yapılandırıcı düşünce envanterinin *küresel düşünme*, *davranışsal* ve *duygusal başa çıkma* boyutları ile bu boyutlara ilişkin alt ölçeklerden alınan yüksek puanlar sağlıklı bir düşünce sistemi için istenen sonuçlardır. *Kişisel batıl düşünme*, *katégorik düşünme*, *esoterik düşünme* ve *saf iyimserlik* boyutları ile bu boyutlara ilişkin alt ölçeklerden alınan düşük puanlar istenen sonuçları yansıtmaktadır (Epstein 2001). Envanter Tosun & Karadağ (2008) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Envanter 5'li likert tipi toplam 85 maddeden oluşmaktadır. Envanterin *yapı geçerliliğinin* belirlenmesi için gerekli olan *Kaiser Meyer Oklin*=.71 ve *Bartlet analizi* [$p<.01$] olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçtan hareketle Varimax dik döndürme tekniği kullanılarak yapılan *faktör analizi* sonrasında envanterin 7 bileşen ve 14 faktörden oluştuğu saptanmıştır. Maddelerin faktör yükleri 0.31 ve 0.61 arasında değişmektedir. Ölçeğin alt faktördeki *öz değeri* 41.47 ve *açıklanan varyans yüzdesi* 47.13'dür. Ölçeğin *iç tutarlılık* düzeyi Cronbach Alpha değeri 0.52–0.75 arasında hesaplanmıştır. Ölçeğin toplamı için *iç tutarlılık düzeyi* de Cronbach Alpha 0.78 olarak hesaplanmıştır (Tosun & Karadağ, 2008).

Yaşam Çatışması Ölçeği: Netemeyer, Boles & McMurrian (1996) tarafından geliştirilen ve Efeoğlu (2006) tarafından Türk kültürüne uyarlanan Yaşam Çatışması Ölçeği, bu araştırmanın ikinci veri toplama aracıdır. Bu ölçek çalışanların iş yaşamından kaynaklanan iş-aile çatışması ve aile yaşamından kaynaklanan aile-iş çatışması düzeylerini ölçmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek aile-iş yaşama çatışması ve iş-aile yaşam çatışması olmak üzere iki faktör ve 6'lı likert tipi toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin *iç tutarlılık* düzeyi Cronbach Alpha değeri 0.88–0.85 arasında hesaplanmıştır. Ölçeğin toplamı için *iç tutarlılık düzeyi* de Cronbach Alpha 0.82 olarak hesaplanmıştır (Efeoğlu, 2006).

İşlem

Araştırmada veriler veri toplama araçlarının örneklem grubundaki öğretmenlere, 2008–2009 öğretim yılında, yine araştırmacılar tarafından uygulanması yoluyla elde edilmiştir. İstatistiksel çözümlenmelere geçilmeden önce, demografik değişkenler gruplandırılmış, bunun ardından öğretmenlere uygulanan veri toplama araçlarının kodlaması yapılmıştır. Bu kapsamda;

- (i) İlköğretim okulu öğretmenlerinin yapılandırmacı düşünme stilleri ile yaşam çatışmaları arasında nasıl bir ilişki bulunduğu *Pearson Çarpım Momentler Korelasyon* tekniği yardımıyla belirlenmiştir. Korelasyon analizleri için SPSS 16.0 programı kullanmıştır.

Şekil 1: Yapılandırmacı Düşünme Stilleri ve Yaşam Çatışmasına İlişkin Path Diyagram Model

Bulgular

Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Tablo 3’de ilköğretim okulu öğretmenlerinin yapılandırmacı düşünme stilleri ile yaşam çatışma düzeyleri arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Öğretmenlerdeki yaşam çatışmasının *iş-aile yaşam çatışması* boyutu ile yapılandırmacı düşünmenin *negatif genelleme* [$r=.42$], *bir yere ait olamama duygusu* [$r=.33$], *bilinçlilik* [$r=.18$], *kutupsal düşünme* [$r=.32$], *başkalarına güvenmeme* [$r=.24$], *hoşgörüsüzlük*

[$r=.22$], *aşırı iyimserlik* [$r=.23$], *klişeleşmiş düşünceler* [$r=.11$] ve *savunmada olma* [$r=.20$] boyutları arasında pozitif yönde istatistiksel bir ilişki saptanmıştır. Buna karşın öğretmenlerin yaşadığı *iş-aile yaşam çatışması* ile yapılandırmacı düşünmenin *kişisel batıl düşünme* [$r=-.17$] stilleri arasında negatif yönde istatistiksel bir ilişki saptanmıştır.

İlköğretim okulu öğretmenlerinin yaşadıkları çatışmaların *aile-iş çatışması* boyutu ile yapılandırmacı düşünmenin *negatif genelleme* [$r=.41$], *bir yere ait olmama duygusu* [$r=.40$], *kutupsal düşünme* [$r=.32$], *başkalarına güvenmeme* [$r=.30$], *hoşgörüsüzlük* [$r=.20$], *olağanüstü şeylerle düşünme* [$r=.35$] ve *savunmada olma* [$r=.19$] boyutları arasında pozitif yönde istatistiksel bir ilişki saptanmıştır. Öğretmenlerdeki *aile-iş çatışması* ile yapılandırmacı düşünmenin *kişisel batıl inanç* [$r=-.30$], *kendini kabul* [$r=-.16$], *faaliyete yönelimli olma* [$r=-.32$] ve *polyannacılık* [$r=-.20$] boyutları arasında negatif yönde istatistiksel bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 3: Yapılandırmacı Düşünme ile Yaşam Çatışması Arasındaki Korelasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
YAPILANDIRMACI DÜŞÜNME																
1-Kendini kabul	-															
2-Negatif genelleme	-0.15**	-														
3-Bir yere ait olmama	-0.25**	0.52**	-													
4-Faaliyete yönelimli olma	0.60**	-0.21**	-0.35**	-												
5-Bilinçlilik	0.42**	0.04	-0.16**	0.44**	-											
6-Kişisel batıl düşünme	-0.23**	0.37**	0.56**	-0.22**	-0.10*	-										
7-Kutupsal düşünme	0.00	0.40**	0.42**	0.02	0.14**	0.41**	-									
8-Başkalarına güvenmeme	0.00	0.32**	0.52**	-0.06	0.06	0.49**	0.52**	-								
9-Hoşgörüsüzlük	-0.35**	0.29**	0.26**	-0.36**	-0.18**	0.27**	0.17**	0.24**	-							
10-Olağanüstü şeylerle düşünme	-0.34**	0.29**	0.31**	-0.26**	-0.20**	0.62**	0.21**	0.30**	0.28**	-						
11-Aşırı iyimserlik	0.30**	0.08	0.19**	0.42**	0.31**	0.11*	0.24**	0.25**	-0.26**	-0.09	-					
12-Klişeleşmiş düşünceler	0.13*	0.18**	0.38**	0.09	0.10*	0.38**	0.41**	0.33**	-0.14**	0.10*	0.31**	-				
13-Pollyannacılık	0.48**	-0.28**	-0.26**	0.49**	0.29**	-0.31**	-0.11*	-0.15**	-0.47**	-0.33**	0.34**	-0.13**	-			
14-Savunmada olma	0.21**	0.20**	0.41**	0.20**	0.08	0.39**	0.34**	0.48**	-0.09	0.18**	0.46**	0.35**	0.13**	-		
YAŞAM ÇATIŞMASI																
15-İş-Aile Çatışması	-0.01	0.42**	0.33**	-0.08	0.18**	-0.17**	0.32**	0.24**	0.22**	0.19**	0.23**	0.11*	-0.05	0.20**	-	
16-Aile-İş Çatışması	-0.16**	0.41**	0.40**	-0.32**	0.05	-0.30**	0.32**	0.30**	0.20**	0.35**	0.10	0.09	-0.20**	0.19**	0.59**	-

$\eta=334$, * $p<.05$, ** $p<.01$

Uyum İyiliği İndekslerine İlişkin Bulgular

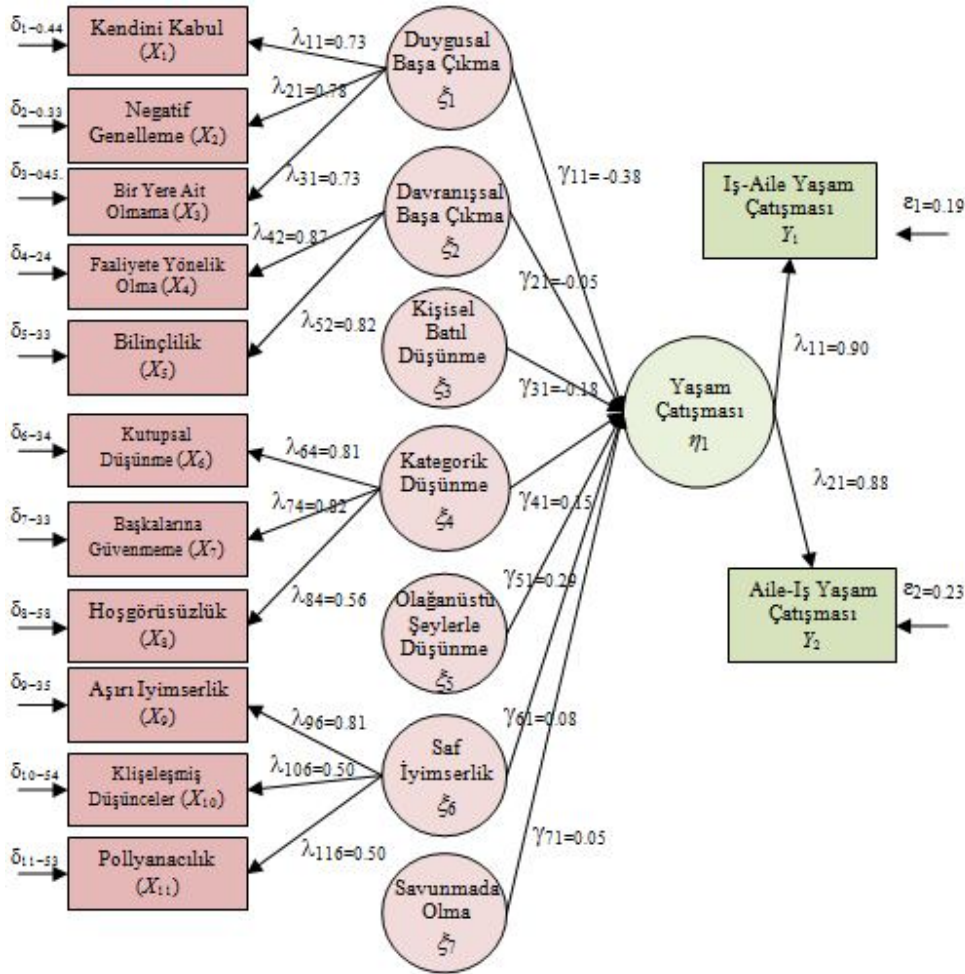
Tablo 4’de teorik modele ilişkin her gözlenen ve gizil değişkenleri toplamının, modele olan katkısına ilişkin uyum iyiliği indeksleri, Şekil 2’de de ilköğretim okulu öğretmenlerinin yapılandırmacı düşünme stilleri ve yaşam çatışması arasındaki ilişkiye dayalı olarak oluşturulan teorik model için yapılan Path analizi sonucu verilmiştir.

Geliştirilmiş olan teorik modelin uyum iyiliği; GFI (Goodness-of-fit index, Uyum iyiliği indeksi), AGFI (Adjusted goodness-of-fit index, Düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi), RMSEA (Root mean square error of approximation, Ortalama hataların karekök ortalaması), χ^2 (Chi square, ki-kare istatistiği), df (Degrees of freedom, Serbestlik derecesi) ve χ^2/df oranı ile belirlenmiştir. Bu araştırmanın mevcut modelinde GFI değeri 0.81 olarak saptanmıştır. AGFI uyum iyiliği değeri GFI’ye benzer olarak 0.79 olarak saptanmıştır. Bu sonuçta GFI ve AGFI uyum iyiliği değerleri teorik modelinin, elde edilen veriye uygun olduğunun bir göstergesidir. Diğer taraftan, RMSEA değeri, 0.10 olarak saptanmıştır. Bu durumda, sadece birkaç varyans ve kovaryansın, oluşan teorik model tarafından açıklanmamış olduğunu göstermektedir. Ayrıca χ^2/df oranı, 8.8 olarak saptanmıştır. Bu oranın yüksekliği yine RMSR uyum iyiliğinde olduğu gibi bir kaç gözlenen ve çoğaltılan kovaryans matrisleri arasında uyum düzeyin zayıflığı anlamına gelmektedir.

Tablo 4: Yapılandırmacı Düşünme Stilleri, Yaşam Çatışması ve Yapısal Eşitlik Modeline İlişkin Uyum Parametreleri

Uyum Parametresi	Katsayı
GFI	0.81
AGFI	0.79
RMSEA	0.10
df	15
χ^2	132.49
χ^2/df	8.8

Şekil 2’de de görüldüğü üzere her bir gizil değişkendeki açıklanamayan varyansı gösteren oklar yani hatalara ilişkin parametre değerleri de yapısal model içerisinde yer almaktadır. Modelde her bir gizil değişkende açıklanan varyans, diğer gizil değişkenler ile ilişkisi sayesinde belirlenebilmektedir. Bu nedenle, her bir gizil değişkende açıklanan varyans ve bunun sonucunda belirlenen fakat açıklanamayan varyans yani hata değerleri ölçme modelinin değil, daha çok yapısal modelin bir parçası olarak kabul edilebilir

Şekil 2: Yapılandırıcı Düşünme Stilleri ve Yaşam Çatışmasına İlişkin Path Diyagram Modeli Sonuçları

Teorik Modele İlişkin Çoklu Korelasyon Analizi Bulguları

Korelasyon katsayıları, gözlenen değişkenlerin, ayrı ayrı ve ortaklaşa olarak, yapıları ne kadar iyi ölçtüğünü ifade etmektedir. Ölçüm bileşenleri için çoklu korelasyon katsayıları, gizil değişkenlerin ölçümü için gözlenen değişkenlerin güvenilirliği olarak yorumlanmaktadır. Yapısal eşitlik modelinde korelasyon katsayıları, dışsal değişkenlerin içsel değişkendeki varyans oranını göstermektedir. Buna paralel olarak araştırmada elde edilen teorik modelin bileşenleri arasındaki korelasyon katsayıları 0.50 ile 0.90 arasında değişmektedir. Gözlenen değişkenlere ilişkin elde edilen korelasyon katsayıları genel olarak yüksektir ($r > 0.50$). Bu durum teorik modelde yer alan, gözlenen değişkenlerin hiç birinin gizil değişken olmadığı anlamını taşımaktadır.

Araştırmanın dışsal bileşeni, yapılandırıcı düşünme stilleridir. Gözlenen değişkenlere ilişkin çoklu korelasyon katsayıları 0.50 ile 0.87 arasındadır. Bu gözlenen değişkenlerden *negatif genelleme* değişkeni *duygusal başa çıkma* boyutunu; *faaliyete yönelimli olma* değişkeni *davranışsal başa çıkma* boyutunu; *başkalarına güvenmeme* değişkeni *kategorik düşünme*

boyutunu ve *aşırı iyimserlik* değişkeni *saf iyimserlik* boyutunu belirlemede en önemli ve en güvenilir değişkenlerdir.

Araştırmanın bir başka bileşeni, yaşam çatışmasıdır. Gözlenen değişkenlere ilişkin çoklu korelasyon katsayıları iş-aile yaşam çatışması ve aile-iş yaşam çatışması için sırasıyla 0.90 ve 0.88'dir. Bu iki gözlenen değişken, yaşam çatışmasını belirlemede en önemli ve en güvenilir değişkenlerdir.

Şekil 2'de görüldüğü üzere, gözlenemeyen dışsal ve içsel değişken modeline ilişkin elde edilen Path katsayıları -0.38 ile 0.29 arasında değişmektedir. *Yaşam çatışmasını* -0.38 oranında negatif olarak en yüksek oranda etkileyen gözlenemeyen değişkenlerden yapılandırmacı düşünme stili *duygusal başa çıkma* bileşenidir. Buna karşın yapılandırmacı düşünme stillerinin *olağanüstü şeylerle düşünme* bileşeni ise *yaşam çatışmasını* 0.29 oranında pozitif yönde etkileyen en önemli gözlenemeyen değişkendir. Ayrıca elde edilen bulgulara göre yapılandırmacı düşünme stillerinin *davranışsal başa çıkma*, *saf iyimserlik* ve *savunmada olma* bileşenlerinin yaşam çatışmasına olan etkileri düşük seviyededir.

Yapılandırmacı Düşünme Stilleri ve Yaşam Çatışması Arasındaki İlişkilere İlişkin Bulgular

Tablo 5'te Path analizi sonucunda, gizil değişkenlerin arasındaki korelasyon katsayıları sunulmuştur. *Yaşam çatışması* ile yapılandırmacı düşünme, *kategorik düşünme* [$r=.41$], *olağanüstü şeylerle düşünme* [$r=.29$] ve *savunmada olma* [$r=.27$] birleşenleri arasında pozitif yönde, *duygusal başa çıkma* [$r=-.44$] ve *kişisel batıl düşünme* [$r=.27$] bileşenleri ile ise negatif yönde istatistiksel bir ilişki bulunmuştur. Yapılandırmacı düşünme stillerinin diğer bir alt bileşeni olan *davranışsal başa çıkma* ile *yaşam çatışması* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 5: Yapılandırmacı Düşünme Stilleri ve Yaşam Çatışması Arasındaki Korelasyon Matrisi

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8
1-Duygusal başa çıkma	-							
2-Davranışsal başa çıkma	.09	-						
3-Kişisel batıl düşünme	-.38**	-.17**	-					
4-Kategorik düşünme	-.45**	-.05	.50**	-				
5-Olağanüstü şeylerle düşünme	.07	-.26**	.61**	.30**	-			
6-Saf iyimserlik	-.34**	.47..	.11*	.08	-.13*	-		
7-Savunmada olma	-.45**	.17**	.38**	.36**	.179**	.458**	-	
8-Yaşam çatışma	-.44**	-.06	-.27**	.41**	.29**	.12*	.27*	-

$n = 334$, * $p < .05$, ** $p < .05$

Tablo 6'da, ilköğretim okulu öğretmenlerine ait yapılandırmacı düşünme bileşenlerine ilişkin puanlar ile yaşam çatışması puanları arasındaki standartlaştırılmış regresyon matrisi sunulmuştur.

İlköğretim okulu öğretmenlerinde bulunan (yapılandırmacı düşünme stillerinden) *kategorik düşünme* ve *olağanüstü şeylerle düşünme*, *yaşam çatışmasını* pozitif yönde

etkilemektedir. Buna karşın *duygusal başa çıkma* ve *kişisel batıl düşünme* bileşenleri *yaşam çatışmasını* negatif olarak etkilemektedir. Bu dört değişken arasından *yaşam çatışmasını olağanüstü şeylerle düşünme* pozitif olarak; *duygusal başa çıkma* ise negatif olarak, etkileyen en önemli iki değişkendir.

Tablo 6: Yapılandırmacı Düşünme Stili Bileşenleri ve Yaşam Çatışması Arasındaki Standartlaştırılmış Regresyon Matrisi

<i>Değişkenler</i>	8-Yaşam Çatışması
1-Duygusal başa çıkma	-.36*
2-Davranışsal başa çıkma	-.07
3-Kişisel batıl düşünme	-.19*
4-Kategorik düşünme	.23*
5-Olağanüstü şeylerle düşünme	.30*
6-Saf iyimserlik	.06
7-Savunmada olma	.02

$\eta = .334$, * $p < .01$

Tartışma

Bu araştırmada, ilköğretim okulu öğretmenlerindeki yapılandırmacı düşünme stilleri ile yaşam çatışma düzeyleri arasındaki ilişkiler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre yapılandırmacı düşünme stillerinin hemen hemen tüm boyutları ile yaşam çatışması arasında çeşitli düzeylerde ilişkiler bulunmaktadır. Özellikle *negatif genelleme*, *bir yere ait olmama duygusu* ve *kutupsal düşünme* stilleri ile *iş-aile* ve *aile-iş yaşam çatışması* arasında pozitif güçlü ilişkiler bulunmaktadır. Stacciarini ve Tro'ccoli (2003) tarafından yapılan bir araştırmada yapılandırmacı düşünme ile mesleki çatışma, stres ve iş memnuniyeti arasındaki ilişkiler incelenmiş ve araştırma sonuçları yapılandırmacı düşünme stilleri ile mesleki çatışma ve stres arasında zıt yönlü bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymuştur. Bunun anlamı, yapılandırmacı düşünme miktarı arttıkça stres ve mesleki çatışma düzeyi de artmaktadır şeklinde ifade edilebilir. Buna benzer bir durum, bu araştırmada elde edilen *negatif genelleme* ve *bir yere ait olmama duygusu* gibi iki yapılandırmacı düşünce stili ile *iş-aile* ve *aile-iş yaşam çatışması* arasında bulunan pozitif ilişkidir. Buna göre öğretmenlerde yapılandırmacı düşüncenin *negatif genelleme* ve *bir yere ait olmama duygusu* düzeyi arttıkça iş ve ailede yaşanan çatışma düzeyi de artıyor gibi gözükmektedir. Aynı şekilde, yapılandırmacı olmayan (yıkıcı) bir düşünce şekli *kutupsal düşünme* ile *iş-aile* ve *aile-iş yaşam çatışması* arasında pozitif ilişkilerin bulunması, kutupsal düşünme ve çatışmanın birbirini tamamlayan iki faktör olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte aynı konuda yapılacak nedensellik araştırmaları durumun açıklanmasına daha büyük bir katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın ikinci bölümünde oluşturulan yapısal eşitlik modelinde, yapılandırmacı düşünme stillerinin bileşenleri bağımsız değişken, yaşam çatışması ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Path analizi sonuçları, oluşturulan modele ilişkin uyum iyiliği indekslerinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu durum, yapılandırmacı düşünme stilleri ve yaşam çatışması etkileşimi modelinin oluşturulabileceğini ifade etmektedir. İlgili literatürde yapılandırmacı düşünme stilleri ve yaşam çatışması ile ilgili bir modele rastlanmamasına karşın

oluşturulan bu model Netemeyer, Brashear-Alejandro ve Boles (2004) tarafından geliştirilen yaşam çatışması ve stres etkileşim modeli ile kısmen uyushmaktadır.

Yapısal eşitlik modelinin ilk parçası ve bağımsız değişkeni olan yapılandırmacı düşünme, bireyin yaşamdaki sorunlarını, en az stres düzeyinde ve otomatik olarak çözme yollarını bulmasını ifade etmektedir. İlgili düşünme stilleri ve yaşam çatışması konusunda oluşturulan modele ilişkin elde edilen bulgular Tosun ve Karadağ (2008) tarafından envanterinin Türkçe formunu oluşturma çalışmasında elde edilen bileşenleri doğrulamaktadır. Yapılandırmacı düşünme stillerinin bu örneklemedeki bileşenleri *duygusal başa çıkma*, *davranışsal başa çıkma*, *kişisel batıl düşünme*, *kategorik düşünme*, *olağanüstü şeylerle düşünme*, *saf iyimserlik* ve *savunmada olmadır*. *Küresel* ve *esoterik* yapılandırmacı düşünme Tosun ve Karadağ (2008) tarafından yapılan çalışmada olduğu gibi, bu çalışmada da ayrı bir faktör özelliği göstermemiştir. Bununla birlikte yapılandırmacı düşünmenin diğer bileşenleri arasında negatif genelleme ($\lambda_{21}=.78$) duygusal başa çıkmanın; faaliyete yönelimli olma, ($\lambda_{42}=.87$) davranışsal başa çıkmanın ($\lambda_{74}=.82$); aşırı iyimserlik ($\lambda_{96}=.81$) saf iyimserliğin yüksek düzeyde belirleyicisi olmuştur.

Buna ek olarak, yapısal eşitlik modelinin ikinci parçası ve bağımlı değişkeni olan yaşam çatışmasının boyutunda iş-aile yaşam çatışması ($\lambda_{11}=.90$) boyutu, öğretmenlerdeki yaşam çatışmasının en yüksek belirleyicisidir. Bu bulgu, iş ve aile yaşamlarının etkileşim içinde bulunduğu varsayımından hareket eden *telafi kuramı* (Lobel, 1991), *akılcı bakış kuramı* (Duxbury, Higgins & Lee, 1994), *katkı kuramı* (Cooke & Rousseau, 1984), *taşma kuramı* (Bartolome & Evans, 1980) ve *çatışma kuramı*'nın (Bedeian, Burke & Moffett, 1988) varsayımlarıyla bir paralellik göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü parçası, yapılandırmacı düşünme stilleri ve yaşam çatışması arasındaki yapısal eşitlik modelidir. Yapısal eşitlik modelinde yer alan ilköğretim okulu öğretmenlerinin yapılandırmacı düşünme stillerinin yaşam çatışmalarına etkilerine ilişkin elde edilen bulgular aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- İlköğretim okulu öğretmenlerinin duygusal başa çıkma düzeyleri azaldıkça yaşam çatışması yaşama düzeyleri artmaktadır.
- Olağanüstü şeylerle düşünme ve kategorik düşünme düzeyleri arttıkça yaşam çatışması yaşama düzeyleri de artmaktadır.
- Araştırmada oluşturulan yapısal eşitlik modeline göre değişkenler arası ilişkilerde önemli bir rolü bulunan gizil değişkenlere ilişkin parametre tahminleri, öğretmenlerin yaşam çatışması düzeylerini belirlemede yapılandırmacı düşünme stillerinin, yaşamda önemli bir belirleyici olduğunu göstermektedir.
- İlköğretim okulu öğretmenleri örneklemindeki bulgular, yaşam çatışmasının %38'inin duygusal başa çıkma, %29'unu olağanüstü şeylerle düşünme stili bileşenleriyle açıklanabildiğini göstermektedir. Bir başka ifadeyle, öğretmenlerdeki yaşam çatışmasını negatif etkileyen en önemli faktör, bir yapılandırmacı düşünme stili olan duygusal başa çıkma stili iken, pozitif etkileyen en önemli faktör yıkıcı bir düşünme stili olarak ifade edilen esoterik olağanüstü şeylerle düşünme stilidir.

Epstein'e göre (2001) bir yapılandırmacı düşünme stili olan duygusal başa çıkma stres ve karamsarlık duyguları üreten yolları düşünmekten sakınmayı içermektedir. Hataları, yaşamın ve öğrenmenin doğal bir parçası olarak görmeyi, kendini ve başkalarını olduğu gibi kabul etmeyi

içeren bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre, öğretmenlerin duygusal başa çıkma düşünce stili puanları arttıkça iş-aile ve aile-iş çatışma yaşama düzeyleri azalmaktadır. Öte yandan olağanüstü şeylerle düşünme, bilimsel olarak sorgulanabilecek bir fenomene inanmayı içeren bir düşünce türüdür. Bu düşünce; falcılara, geleceği gören insanlara inanmayı ifade eden bir yaklaşımı vurgulamaktadır. Bu araştırmayla elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin olağanüstü şeylerle düşünme puanları arttıkça buna paralel olarak iş-aile ve aile-iş çatışması yaşama düzeyleri de artmaktadır. Bu durum literatürde yer alan bazı bilgilerle de örtüşmektedir. Katz ve Epstein (1989) negatif yapılandırmacı düşünmenin (*örn:* kutupsal düşünme, olağanüstü şeylere inanma) yaşam çatışmasına kaynaklık eden stres düzeyinin artmasına aracılık ettiğini saptamışlardır (Arima, Aoshima, Miwa & Kawahara, 2006). Lazarus (1991), Vinokur, Pierce ve Buck' un (1999) bulguları da bunu desteklemektedir.

Ayrıca pek çok araştırmada, yapılandırmacı düşünceleri zayıf olan kişilerin, güçlü olanlardan daha fazla stres yaşadıkları ortaya konmuştur. Epstein'e (2001) göre bu tip kişiler: (i) olaylara gereğinden fazla önem vermekte, (ii) istenmeyen sonuçlar karşısında kendilerini suçlamakta, (iii) olayları stresli algılamakta ve (iv) bu bileşenler önemli stres faktörü olmaktadır.

Tüm bu tartışma ve yorumlar ışığında; yapılandırmacı düşünmenin bireylerin zihninde, farkında olmadan, otomatik olarak işlediği gözden kaçırılmamalıdır. Öğretmen örneğinde elde edilen bu bulgular, yine öğretmen kitleleriyle paylaşılmalıdır. Yapılandırmacı düşünme ve yaşam çatışması arasındaki ilişkiler öğretmen kitlesine açıklanmalıdır. Yapılandırmacı düşünme sürecinin yönetilebileceğini gösteren seminer programlarının düzenlenmesi hem eğitimci ve öğretmenlerin hem de genç kuşakların düşüncede verimlilik yollarını geliştirecek ve bu yolla toplumun mutluluğuna da önemli bir katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Arima, H., Aoshima, K., Miwa, M., & Kawahara, K. (2006). The relationship between overtime work, outlying observations in annual health checkups data and job stress assessed by questionnaire: a cross sectional study". **International Congress Series**, 1294, 157-159.
- Bacharach, S. B., Bamberger, P. P., & Conley, S. (1991). "Work-home conflict among nurses and engineers: mediating the impact of role stress, burnout and satisfaction at work". **Journal of Organizational Behavior**, 12, 39-53.
- Bartolome, F., & Evans, P. A. L. (1980). "Must success cost so much?" **Harvard Business Review**, 58, 137-148.
- Bedeian, A. G., Burke, B. G., & Moffett, R. G. (1988). "Outcomes of work- family conflict among married male and female professionals". **Journal of Management**, 14(3), 475-491.
- Berkhout, P. H. G., Zijl, M., & Praag, B. B. S. Van (1998). **De leraar op de drempel van het millennium. Onderzoek naar arbeidsatisfactie van leraren in het voortgezet onderwijs**. Amsterdam: Sticing voor economisch onderzoek der Universiteit van Amsterdam.
- Bucci, W. (1985). "Dual coding: A cognitive model for psychoanalytic research". **Journal of the American Psychoanalytic Association**, 33(3), 571-607.
- Burke, R. J. (1988). "Some antecedents and consequences of work-family conflict". **Journal of**

Social Behavior and Personality, 3, 287-302.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (1999). **The social situation of the Dutch population 1997**. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Cooke, R. A., & Rousseau, D. M. (1984). "Stress and strain from family roles and work-role expectations". **Journal of Applied Psychology**, 69(2), 252-260.

Duxbury, L., Higgins, C., & Lee, C. (1994). "Work-family conflict: A comparison by gender, family type, and perceived control". **Journal of Family**, 15(3), 449-466.

Efeoğlu, İ. E. (2006). "İş-aile yaşam çatışmasının iş stresi, iş doyumunu ve örgütsel bağlılık üzerindeki etkileri: İlaç sektöründe bir araştırma". **Yayınlanmamış doktora tezi**. Çukurova Üniversitesi, Adana.

Epstein, S. (1993). Implications of cognitive-experiential self-theory for personality and developmental psychology. In D. Funder, R. Parke, C. Tomlinson-Keasey, & K. Widaman (Eds.), **Studying lives through time: Personality and development** (pp. 399-438). Washington, DC: American Psychological Association.

Epstein, S. (1993). **Manual for the constructive thinking inventory**. MA: University of Massachusetts at Amherst.

Epstein, S. (1994). Integration of the cognitive and the psychodynamic unconscious. **American Psychologist**, 49(8), 709-724.

Epstein, S. (1998a). **Constructive thinking: The key to emotional intelligence**. Westport, CT: Praeger.

Epstein, S. (1998b). Cognitive-experiential self-theory. In D. F. Barone, M. Hersen, & V. B. van Hasselt (Eds.), **Advanced personality** (pp.212-238). New York: Plenum Press.

Epstein, S. (1998c). Cognitive-experiential self-theory: A dualprocessing theory with implications for diagnosis and psychotherapy. In R. F. Bornstein & J. M. Masling (Eds.), **Empirical perspectives on the psychoanalytic unconscious** (pp.99-140). Washington, D.C.: American Psychological Association.

Epstein, S. (2001). **Constructive thinking inventory: Professional manual**. Lutz, FL: Psychological Assessment Resources.

Epstein, S. (2003). "Cognitive-experiential self-theory of personality". In T. Millon & M. J. Lerner (Eds.), **Comprehensive handbook of psychology: Personality and social psychology**. (pp.159-184). Hoboken, NJ: Wiley.

Epstein, S., Denes-Raj, V., & Pacini, R. (1995). "The Linda problem revisited from the perspective of cognitive-experiential self-theory". **Personality and Social Psychology Bulletin**, 21(11), 1124-1138.

Epstein, S., Pacini, R., Denes-Raj, V., & Heier, H. (1996). "Individual differences in intuitive-experiential and analytical-rational thinking styles". **Journal of Personality and Social Psychology**, 71(2), 390-405.

Friedman, I. A., & Faber, B. A. (1992). Professional self-concept as a predictor of teacher burnout". **Journal of Educational Research**, 86(1), 28-35.

Frone M. R., Barnes, G. M., & Farrel, M. P. (1994). "Relationship of work-family conflicts to substance use among employed mothers: The role of negative affect". **Jorurnal of Marriage**

and the Family, 56, 1019-1030.

Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). "Sources of conflict between work and family roles". **The Academy of Management Review**, 10(1), 76-88

Huberman, A. M., & Vandenberghe, R. (1999). **Understanding and preventing teacher burnout. A sourcebook of international research and practice**. Cambridge: Cambridge University Press.

Judge, T. A., Boudreau, J. W., & Bretz, R. D. (1994). "Job and life attitudes of male executives". **Journal of Applied Psychology**, 79, 767-782.

Katz, L., & Epstein, S. (1991). "Constructive thinking and coping with laboratory-induced stress". **Journal of Personality and Social Psychology**, 61, 789-800.

Lazarus, R. S. (1991). "Psychological stress in the workplace". **Journal of Social Behavior and Personality**, 6, 1-13.

Lobel, S. (1991). "Allocation of investment in work and family roles: Alternative theories and implications for research". **Academy of Management Review**, 16, 507-521.

Matthews, G., Zeidner, M., & Roberts, R. D. (2002). **Emotional intelligence: Science & myth**. Cambridge, MA: The MIT Press.

Netemeyer, R. G., Boles, J. S., & McMurrian, R. (1996). Development and validation of work-family conflict and family-work conflict scales. **Journal of Applied Psychology**, 81, 400-410.

Netemeyer, R.G, Brashear-Alejandro, T., & Boles, J. S. (2004). "A cross-national model of job-related outcomes of work role and family role variables: A retail sales context". **Academy of Marketing Science Journal**, 32(1), 49-60.

Parasuraman, S., Greenhaus, J., Rabinowitz, S., Bedeian, A. G., & Mossholder, K. W. (1989). "Work and family variables as mediators of the relationship between wives' employment and husbands' well-being". **Academy of Management Journal**, 32, 185-201.

Stacciarini, J. M. R., & Troccoli, B. T. (2003). "Occupational stress and constructive thinking: health and job satisfaction". **Journal of Advanced Nursing**, 46(5), 480-487.

Thomas, K. W., & Schmid, W. H. (1976). A survey of managerial interests with respect to conflict". **The Academy of Management Journal**, 19(2), 315-318

Thomas, L.T., & Ganster, D. C. (1995). "Impact of family-supportive work variables on work-family conflict and strain: A control perspective". **Journal of Applied Psychology**, 80, 6-15.

Tosun, U. & Karadag, E. (2008). The adaptation of constructive thinking inventory (CTI) to Turkish language, language validity & psychometric investigation. **Educational Sciences: Theory & Practice**, 8(1), 225-264

Vinokur, A. D., Pierce, P. F., & Buck, C. L. (1999). "Work-family conflicts of women in the air force: Their influence on mental health and functioning". **Journal of Organizational Behavior**, 20(6), 865-878.